

СЭКП Тыва обкомунун Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 195 (10180)

1976 чылдың август 18, среда

1925 чылда үндүлүштүгүс

Өртөз 2 көп.

ШАЛЫПЧЫ АЙ ЧОРУП ТУР

Чарыштын эгелекчилеринде

АЛЫЗЫНДАН БУДУШТУГ

КУШ-АЖЫЛЧЫ алдарынын тугу

«ШЫН» СОЛУННУН КУШ-АЖЫЛЧЫ АЛДАР ТУГУН бөгүн Барыын-Хемчик районда «Барлык» совхоз-тун төп салбырда район Советиниң депутаты Шыдыраа Хомушку удурткан 7 кижи составтыг звенога турсаадып көдүргөн.

Ук коллектив 60 сезонда 60 тонна ситен белеткээр планын 67 тонна кылдыр күөсеткеш, районда бирги черни ээлээн.

Амгы чугула айтырыштын бирөөнү — малга чөм белеткээр. Кайла-лаа баарга кижини буруу ситен-по ситен дугайын чугаалашкан, ажил чөр болганда калбарган, демниг күш өчкө утканган. Республиканың өскө райондарында кышкың, Бай-Тайганың дөңсөө-күрүңдө бо чылын үнүш эки болган. Район эртен чылын 5500 тонна ситен белеткээр, а бо чылын оон 1500 тонна хойну белеткээр сорулга салдырган.

«Бай-Тал» совхозта байдалды чечкөө айткан бодур. Планада көрдүнгөндөн ситен-ни 400 тонна, ситосту 500 тонна хойну белеткээрни коллектив хуулаңган. Мурнуку чылдарда сенаж кылбайн турган, демнигтеги ол чаа арга-биле ам 200 тонна сенажты белеткээр.

Ону беш чылдың баштайгы чылымны планнарын долдур болгаш ажал күөсүдөр, ирсе-нодларынның эгелекчилериниң дөңсөө талазы-биле «Бай-Тал» ишчилери республиканың бүгү колхозчу-ларын, совхозтор ажалчыларын мал чөмни белеткээрни көвүдүрүшкө кийтирген, бай-тачылар сөзүндө халыклар, хуулаңгөндө күөс-дөр, эки чачыдылган.

Бо хуулаңгөндө совхозтун бүгү ажалчыларын, албан-халыкчыларын 70 ажал хуу-лу малга чөм белеткериңе хаар тугуткан. Ситен ило-деринде 12 трактор, хол ка-дырлыгы 283 кижи ажалдан турар.

Ажалды эки организааста-лыштын түндүгүндө 6650 цент-тер ситен, 2050 центтер сенаж, 600 центтер будук-буру-ну белеткээр алган. Кыштар-ларда 3630 центтер ситени чедирген. Совхоз бо чылын э-лээн.

Амгы чугула айтырыштын дугайында, зоотехника ажалчыларынның сүмезин ажаллаш, чаа малтын проф-фессияны база шипжөдип ап-кан. Оон тодаргай чыжон малчынын сөзүгү чылдарда көргүзүлгөни батыктаар.

1974 чылда төрүүр чүс хой-га ошааштыр 83 хураган, азы нияткан-биле 207 баш чаш малды алган. Эртен чылын чүсө ошааштыр 94, азы шип-ту 231 хураган өстүргөн. Оон бактап турары Тураалыг-да хойжу бригада бо чылын чүс башка ошааштыр 82 хураган алган, районга мактааттырган. Х. С. Кининиң көргүзүү 97 хураган болган, азы ният-кан-биле 222 хураганын со-лозууга өстүрүп берген. Тыва улусажылдагы хойну баш бурунго ошааштыр ол чылдарда 1800—2000 грам-дукту кыргыдып келген ба-за-ла таварылга эвес. Ам мал-чынын кодамында 250 хой чайгы семиртилгенде.

Хур чыл ашкан, күжү се-миз малдын продуктуу-даа бе-лиш, чаш тол-даа шымыр, дүргөн малдычач болурун Хертек Седен-Дамбаевичиниң ажил практиказы улам ба-дыткан турар. Оон кыштаа—Тураалыгын Шат-Ужу, чааа—Шивалыгын Кырган-Хая, чайлаа—Оргу-Бийи тайгаа, а күзө—Мугур-Тал (тараа шо-лу). Шипил алган одалары ылаңгы шээр малга чаа-таттыган-ла төрлөр.

Мал ажалында херектен кыжылдык ролу үнелен чөтпес улагу. Малчынын кадым, «Мениң алдар» орденин I чергенин эдилекчи Х. Д. Доулааны чыгыс чер чур-туугулар база мактаар. Хертек Доулааны беш кыстың дөрт оодун неси.

В. БАИР.

ХҮЛЭЭЛГЕВИС КҮҮСЕТТИНЕР

Чоот-Хемчик районда «Шат-Хол» совхоз—улагу ажал-агыларынның бирөөн. Ният-каны малыга бажыг чөм-сүрүп тургузар дөңсөө коллективниң чыл санында кы-мыр ажалдан келген. Ол ажалга машина-трактор па-рыгынын ажалчыларды база улагу үлүг-хуулу кы-рыгынын турар.

Эртен беш чылда совхоз-тун механизаторлары чыл санында 130 тонна ситен, 10 тоннадан элөөн эвес будук-бурун белеткээр берип кел-ген. А ону беш чылдың баш-тайгы чылымда олар 150 то-нна ситен, 10 тонна будук-бу-рун ниятканы малыга бе-леткээр дөңсөө коллектив-лестик хуулаңгөндө алганар. Будук-буру белеткээр талазы-биле планны оонадалары-жыгы күөсеткеш.

Бригада көлөңгүтү кижи бу-руту 15 тонна ситенип, 2,5 тонна саванын, 0,5 тонна будук-бурун белеткээр, мал-чы бригадаларга хуулаңгөндө ден дугуруштуу.

Мурнуку чылдарда ботта-рыштың күжү-бүс-биле 65 га чери эки шырарыг кыл-дыр доктаамал суггарып,

чалдыр калдыгынын чыл-дары бөзүн 120 кире тонна чаагай ситенип аң келгенге өөрүңгү. Бо чылын ситен тергени эки үнел, илчипкан боттарыштың мурнукаста салган соруласты чедир-кенин күөсүдөр аргалары-жыг бар.

Ситен кыжылдыг доозула-дан, алган дүжүдүстү тускай кажаалааш, талымага хуу-дулор чорувуус чалык болган. Ол ону дешиң баулаар хуу-лаа аң, совхозтун удуртукчу-ларын чопшорел-биле малга берип турар. Ында ба-за ужур бар. Чүте дөңсө бис-тин кылаңгы ситеништин шы-нары өскөдөргөн ылаңгыш ту-рар, ону бис ой-палында ке-лген, болуп сараттааш, шы-нары чыткөндө кургадып, хоолуун чидирбейн турар бис.

Бистин бригаданың мур-накчылар хой. Аңаа чыжыг кылдыр 16—16 чал мехи-низаторлар турар Монгуш Ки-раш-оол, Ондар Кыргай-оол болган анык тоңар. Куулар Монте-дартан Монгуш Эрес-оол олар-нын ажал-жыгын эш-оору үн-дээр, чоргаралары, олардан улагер ап турар. Бо эштер чүткө мурнакчылар болуп ту-

рар эвес, анык ситенчилерге улагу дузазы база көргүзүп туралар. Аныктар Виктор Ондар, Монгуш Орус-оол, Олег Ондар, Борис Ондар олар бистин эки өөршкөчүлө-р бар.

Ситен ажалының үзүндө дагдыкчынын ажал-дузазы улагу. Өөршкөчүлө ажал-дузазы көрүшүшү дагдыкчал контролдан, ажал-агыга чу-гула херекселдер-биле хал-дыртылган, ону туркуу оларын калчар ажаллаарын дагдыкчыны кижи бурун-биле өөршдөр хуулаңгөндө.

Бо хуулаңгөндө чүлү кызып турар бис? 30 га черин ситен кезип алыдык. Ам ону болуп, сараттаашы арткан. Ону кургадып тур бис. Шы-мыр ажалдааш, бедик шы-нарыг ситенип ап турары-жыгын мурнуку чылдарың дүжүдүстү көргүсө.

Бир саратта 20 тонна ажал ситен кирер. Ол ажал-ды дүжүдүстү сарат сарат-кылымы О. Кыргай-оол, К. Монте, М. Карам-оол олар удурттуралар.

Б. САТ, ситенч бригаданың удур-тукчуу.

АЖЫЛ-ИШЧИ ӨҢНҮКТЕР

Анай Сатова Базыр—«Бурингаар» сов-хозна 16 чыл ишинде үзүктөл чок бызаа ажаап келген хосун малчын. Бо үнел дүргүзүндө бодунун кызымак куш-ажылы-биле өөрүнүң макталын үргүлүп ап келген. Таран совхозуна хей-хей бызаалары өс-түргөн.

Бо чылын Анна Сатова 85 бызааны менди ажаап турар. Оларнын хонукта не-мелде деңизин планда көрдүнгөндөн ажал. Партия некигүнү А. Базыр бо чыл-дың бирги чартында бедик көргүзүлгөни чедип алгаш, совхоз дирекциясынын, ын-да партиянын болгаш ажалчыны комите-диниң мактал-шаңгалын алган.

Хосун бызаа ажаачыны куш-ажылга чедип алган улагу чедиршиктери дээш Куш-ажылдың Кызыл Тук ордени, Лени-

«Салют-5»:

орбитага шенелде

шинчилел

УЖДУШКУН БАШКА-РАР ТӨП. (СЭТА). Борис Во-лынов биле Виталий Илобо-в-тун космоска ужудушкуну-нун алдыг негизин дооступ турар. Эртен ийн хуулаң-гылаң дүргүзүндө орби-талың «Салют-5» эртем ста-нцияга ажалга элөөн хей эртем болгаш медико-биоло-гун шипчилелдерин болгаш шипчилелдерин күөсеткен.

Улус ажал-агынын ажал-бүрү адырларынның эрте-ажык-тарына Совет Эвилелиниң деңсөөлөрүнүн тус-тус район-дарын чурукка тирттирарып үргүчүлгөн.

Медицина шипчилелдериниң программасын баулаар шипчи-лелдиң байдалына болгаш өй-айтыптын физиктиг күжө-ништинин үзүндө кос-монавтылар кишиниң хал-ы шипчилел көөрүн ботта-дырган. Ол үеде ажалга элөөн ажал шипчилелдерин Совет Эвилелиниң деңсөөлөрүнүн радио дамчыттар көвүдөр-зонага стаңция ужудуш чорда кылган. Бүтү информацийын эртем-шипчилел судулоу «Со-монавт Юрий Гагарин» ху-дөз алган болгаш «Молния-1» спутникти дамчыттар ужу-душкун башкаар төңдө да-мчыдып турган.

Телеметриктинг информ-ациянын медээлериңден бол-гаш борттан көп турар алет-кедирден алырга, ийн кос-монавтынын кадымнык байда-лы эки. Командириниң суда-лыңгы сотары миңтүдө 68 катал, борт инженериниң—60 катал, артериялыг бажыг-кылын хөмчөзү ол-ла да-раалыма-биле монгуш суг-дүт стоабитин 120 болгаш 70 боюн 140 болгаш 60 миллимет-рлик дөң.

Орбита станциянын борт системалары чогулчаныг ажалдап чоруур.

Ак-Довурактан медээлер

ЭРЕСТИГ АНЫЯКТАР

Амгы хоорай Ак-Довурак-тын туудужуларын ажал-херсө суратты. Тываның да-дугу болжаарыдыр В. И. Ле-нин аттыг комбинатынын чылда 195 муң тонна да-дугу бээр күчүлүг ийги эл-чө-чөн олар ажалга кирген. Ажал-ишчи туудужулар ам эрт комбинатында, хоорайны чуртгалга бажынарынның ту-дугуна ажалдап турар.

«Тыва да-дугу тууду» эрге-лел ону беш чылдың баш-тайгы хууриден эгелеп ажалың темпизин улам шап-кылчакан болгаш бирги чар-тык чыл планын ажал күөс-дөп, керелгил ажалдар тала-зы-биле 2.118 муң рубльдин капитал салымшыкынын шипжөдип алыр планын 1.564 муңга, а бодунуң күжү-биле кылды ажалдарынын — 152 муң рубльге ажал күөсеткен.

Планын оонадаларын, бе-диктен социалистг хуулаң-гөндө ажал күөсүдөр дөңсө кызымак ажалдап, чоңуну хуулаңгөндө чаалап алган ту-

Алтайда ажаада

Куудуңа «Алтайга» тараа ажал ажалынын бир ду-гаар эгелеэн. Хову районы-нын колхозтары болгаш совхозтары сулазы база ар-байын ажал ажалчыг кы-рышкан. Шадирин ажал-иш-чилери чидиргени бодура-бай болгаш эки шынарыг та-раалы ажалын орадалып ту-рар. Тараа бедик ситин, сы-рыг улагу чөдөрлө алган ажал арганы ажалдан турар. А чөдөк ситинг тараалары комбин-биле кестирбишаң, бастырып ап турар.

Күрүңгө пландан ажал та-раа садар талазы-биле кубу-чаларын эгелекчи чоруну Алтайнын тараалыгын ажал-биле деткөө. Он-он мурна-кч колхозтор болгаш совхоз-тор бедиктен хуулаңгөндө ажалыг. Социалистг Куш-ажылдың Маадры И. Шума-ковтун удуртукчулары «Рос-сия» колхозтун чөм ажалды-лар күрүңгө 110 муң цент-тер тараалы садарын шип-тирлеш. Ол пландан дыка хой болуп турар.

Крайның элеваторлары чаа дүжүтүп тараалын хуулаң-гөндө.

(СЭТА).

Барнаул.

Эргелеп башкаарының

школазы

ССРЗ-ин УАЧД-инге аг-густун 16-да ажалыгын «Эр-гелеп башкаарынын үр-түн-пелдин дөңсө деп делгелде ажал-бүрү адырларын. 200 кире бугураңгөндө болгаш ораңгылаңгөндө киржан ту-рар. Ук делгелде улагу ажал-агынын ол талазы-биле че-дикчилери-биле болгаш СЭКП-ин XXV съездиниң нияттары-биле холбоштар эргелеп башкаарының ар-дарын улам ийги саймал-гайдырларын перспектив-лалары-биле таныштырып ту-рар.

Аңаа специалистер күрүң-гө статистиканын автоматиз-тирлеш системаның ажал-дары-биле, эртенги түрүс-туварынын, материал техник-тиг лангдылганын принцип-тери-биле танышкан болур. Мурнакчы бугураңгөндө ажал-агынын шынарын баш-каарынын комплекстег система-дары делгелде дыка улагу чери элел турар.

(СЭТА).

...А тараа быжып эгелээн

Бирөөн чаа, а жаткаа чок. Эриг чыл комбайнын бирөөн-үрелки, мичаллаа чок үндүр бекитканын. Оске ийини оон база шоолу-ла илгалба, бараанымдан-на илден: бүгү-ле кеңестерин адырын азы компардыр эргилеп каанкан. Ремейнер, трубкалар чедип-пес. Моторлары ажалдааш. Дугуйлары бажыг, чамдыкы чок, ийн кырында тургузуп каан. Бараанымда, рететол-ларда болган шипкериңи кал-ган. Барытаран эгелеэн транспортторга чедир демир-дес элдерин. Чутка оларын дөңсөөнү бөзүп чыгыс ком-байнго хонуктар эвес, неде-ларлар негелтир.

— Бир комбайнер ажал-а чок болгай. Седип Байыр-оол чаа комбайнын, а Анатолий

Сагды — дүү комбайнын а-лган. А бо комбайн эч чөк—деп, эдикч Донган Казаков тайылырды. — Эриг ийн комбайнын бирөөн эртен көзүң беш хун ажалдап, оске-кез чүс гектар хире черин тараалын кескен. Оске колхоз-тун комбайныны эвес, болза, тараа сымка артар турган.

Турлагын бажынары ам-дыга чедир чугайлаттын-маан. Шаалам будуттуушаан. Дөрт чыкча бузуу, ону сөңгөр дөңсө Николай Исрафилов үш холдуу материал ажал келген. Чутка оларын дөңсөөнү бөзүп чыгыс ком-байнго хонуктар эвес, неде-ларлар негелтир.

— Бир комбайнер ажал-а чок болгай. Седип Байыр-оол чаа комбайнын, а Анатолий

Эртен чылдагы ийн, бо чыл-дагы бир жатка болгаш куку-руза комбайн база ажалда-тылмас хире. Колхозта оон оске ийини техника чок. Та-раалын кургадыр, арыглар болгаш чүдүрер техника база чок.

«Морей» колхозтун Унегет-ке хову туралар. «Чаа орук-тууңда» мун-не чөтүр. Аргы-синиг. Кызыл-бузунуу де-рөөн, Лозун, плакаттары ажал эгелеп турар. Күш-ажылды ажал тургузуп турар черин бөзүп цементтен кыл-ган. Шанын цементтен оона-лаа болза аптан алган. Ылаңга-даа чамдык чөтпес чүдүлгөр бар.

Эриг сарай бар. Ында мал чөмни кайлаар чайлаарып? Чаа сарайын кыры дугла-тылмаан: шифер-даа, манза-даа чок. Тараа арыглар ийн машинаны шенеп ажалда-лаш. Беш комбайнын бирөөн ажалдаага кирешес — үрелки, сөңгөр арганы чок. Артынаарынын ийин бөзөп, ийин — сөңгөлдө. Уш жат-кыны бирөөн база бөзөп эвес.

— Дүжүт ажалдаагына бе-леткөөдү дүргөдөр хөмчө-лөргө ап тур бис. Агровон Кызылче артык кезектер су-раптан кирди. Социалистг чарыштын негеледериң, ажал шанын болгаш хуулаң-гөндө, хун чуртунуң даарта ажал бис. Тараа бо хире чаагай болганда, ону чидир-гөч ажалчыны күшү салбаа болза хоркок. Бир гектардын чөдө центтер кызыл-тас алырын планнаан улагу бис.

К. ЧОДУ.

ТЕМ П БЕДЭЭН

Таңың Дуржула ста-нциялыг ишчилери мал чөм белеткээр шалыпчы айда хову-шоолдордо күжеништин-инг ажалдан турар.

Ниятканы малыга бажыг чөм-сүрүп тургузары-биле хаара тугуткан кижини бүр-үзүне тускай даалганын берген болган оларын кү-сөдөш чогур ой-шаалда хыял турар. Дирекция, пар-ком болгаш ажалчыны комит-ет социалистг чарыштын түндүгүндө доктаамал үндү-рүп, мурнакчыларын шап-нап-мактар талазы-биле дөңсөп ажалдарын кызып турар.

Амгы үеде Дуржула ста-нциялыг төвүдө Кыш-ажылчы алдар тугун Ондар Сүте-Маадыр удурткан мал чөм белеткээр комсомолчу-адырлар ажалдаага турса-аадып көдүргөн. А ийги черин Михаил Гылаеров удурткан эвөө чаалап алган.

Ук ажал-агында мал чөм-ни белеткериңи шынары-че база көл күжөңгөйиң у-лаандыгы турар. Эки шына-рыг ситен белеткээр дөңсө не-мелде төлөвүр делгелде.

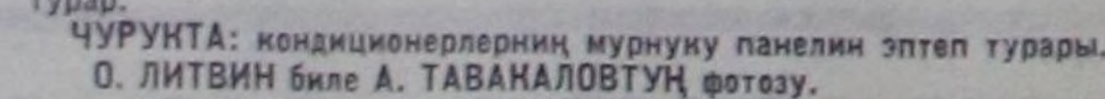
Бо чутка камылаңда ажал-ишчи темпизин улам бедик олар. Ниятканы мал-ыга чөм белеткериңи кызып-сөдөш чогур ол өөршөсө мурнуку чок. Кыска үеңиң дү-ргүзүндө 2400 тонна ситен са-рататтылган.

В. МААДЫР-ООЛ.

Амта үеде бистин колхозто 50 малчы, 30 чолачы, 26 механикатор хууда социалистик хуузалачы. Кол социалистик хуузалачы, чогадалачы планларчы. Оларның куусулде дини партокмо, колхоз баштары чегине диниачы турар. Хуузалатор куусулдеди дини чарыгыч малбарканынч тууналде 65 колхозчу коммунистич күн-ажыадыч шамчыгыч атты чедин алган.

Администрацияның ажыды контролдорлар эргени СЭПК-ниң XXV съездинияч негелдеини дүүнүгү ам-дөө сайырчтайдыклар соругатчы бис. Ол—парторганизацияны даяныч чоруун, ажы-агый болгаш культуру тургузушкунулуун соругатаалар шийитиргелеринче оларның ажыкпей койушкундар.

Тайды районда К. Юмизинин хереди колхозтун партокм секретары.

УГДА

МУРНУУ ОДУРУГДА

Ийгиш кварталда малыр бригадаларынын арасында Рышанка бирги чери Августина Ельцованын уулары каны коммунисттик күш аялы бригадасы ээлэн. Державыг специалист-дагынычым удуртуугазы-биле ол аяктар коллективни хүнде орман-биле 21 дөрбөсчин ишшесперел ажылы кылмыр малыг тургаш. 23,9 дөрбөс метрге хүсүсүн турар. Калтада 29106 дөрбөсчин метишшесперел ажылы кыл турар.

COMMITTEE

ЧУГУЛА АЙТЫРЫГ

Мамлекеттик башкаруу системасын реформалоо үчүн маанилүү болгон чакырымдарды өздөштүрүп, аларды ишке ашыруу үчүн зарыл чараларды көрүү зарыл. Бул чаралардын бири - мамлекеттик башкаруу системасын реформалоо үчүн маанилүү болгон чакырымдарды өздөштүрүп, аларды ишке ашыруу үчүн зарыл чараларды көрүү.

Школадчилар ертугузига
ге-хообай пропагандазын
тег диниелте тургузын а
дырал меген келген. Клас
дашкар ажилдарын ким
зиллигет утка-шынын
дилери тугула. Буудруге
муриакчылары, дайынны
чупулары-биле солун ужу
жаныкчыларын организа
келген. Башкыларын чо
дыкча ажил уругуларын
ге-хообай кижизилгет
септеди. Деген. Келди.

кошкак уруғларын хайтаға
га ап, аларның-биле түс
ажылды чорудары чуғула. А
иелер-биле ажыл, башкы
болуңуң хууда үлгөргө-чи
кижизинилге уңур-дүзә
дээрин уттуп болбас.

БҮРҮН ҮЛЭЭР

ДЕПУТАТТАРНЫҢ БҮРҮН ЭРГЕЛЕРИН ХҮНДҮЛЭЭР

биде үрөп турар таварытла.
илерсз турар. Ооң чыңазы
дараазыда таарытла.
кыргыз болур.

Тыла АССР-ниң Дооы
ведичи депутат турган
дарын, болуңуң депутат
Залалын шын эес ажит
коруңуңуруң үрөп турган
Чоон-Хемчик районун
айтыкты ректер кылды
айлау үлүг херети кайың
бан бурунгу чөпшөр
чока отурган алдара
Мылкың уугу хоойла, хай
мылгың тургула-да, бай
прокурор чогуңуңуңуң
айбан бурунгу Чоон-Хем

Хөмшк райкуусомонун иш
хл херектн киддиз кезде
артин дзулуты Күмүгт
уадр херекти отуруун од
жини хоруугага оауруул
тедге эгелен агаши. ам
гуур Советче дилетин ки
тей.

Устунне айыткам дүрүм
жылдышкыннары болза агу
ишкелетин.

[illegible]

А. ООРЖАК
Тыва АССР-ниң Дэли. С
вселини Президиумуун Дэ

ын ● 1976 ч. август 1

ИШТИЙ-ХЕМГЕ БИР ХҮН

гуа, ол ситен бодуниес-тир. Орайтаар дий берди, дадажарымыс кончуй нийн.

Кижн бодарга суурдан бариш, чавын ажилдаар чорук ажмыга далай-ла шаптыгтыр. Чавар доон тракторлар "чүрүгедийн" кылмга техника үрелдир, кывар-чавн материалдар чарыгдатыннар алаар-дир. Ол ситенги болуш, сарааттаарыны дешигелгиле арзайын адаа ажылаан болбас турган чүве ири бе?

Мад чепи четири-буге бедетээр доон республиканын бүтү көзү ишчилеринге кыгырыг учурдун, ол салбырлар ирак эвесте, «бүш-ажымын хостуш» совхозтун механизациялан бригаданы баала-ла суур чогууда. Ол хирезинде тус-кыл туралгын олаа кылдыр тирел алган, майгынарда аргасилит чурттан турар, чавын

жаш аял. трактор «үзүргө-
дү» кылбай турар. Шаң, ми-
нута бүтүш чөп жыгылап
аксылдап турар кошаларындан
чүгө уагетер ан болбозун?

САЛЫРЫНЫЧ сүт-бараан
фермазынын инкештерин ния
козгатып үзүп, чайтагалаткап.
Бирги козанын хоочун кадары
чүгө Андрей Доржук кадарын
турар болду. Салырындак де-
мир-биле калжаллап «култу-
туртуду» оларга оюн-биле ужу-
рамы бершинс.

— Ферма токтомо, мине...

жөзүң кыргызгае басты дейдир
чорутупту. Ам-лаа каш хонур-
дар, саянчылары машагы-
де чедирин, ийес сагдырар бис
дең. Чайгадыр суггара-лаа
чыдыг чашаылан еске өктү-
пмээн тер-дир, маала чеди-се
хонар болузузсуз, сүт ымежер
камаан чок; харын улам куу-
ларар анаар, сепсиналестер, дар-
галар чүү бола турар уусу
ийнен—деп, кадарым чугаа-
лайдыр.

Каалаа иштинеде ийектерин
коопкыте, ийеде

нун школа коллективтеринин мүчүлүгү мурнунда улут соруулардан саясий динге, ЭККУ Тууна өркүмөтүнүн нун ийгиш плениумунда түшүндүрмө берилген чугаалажып турган. Шкопаларын өрөттиге-кижиги диндиги айжылың кал кызыл чонгейи угандырынын айымын кал.

Районда диндиги-биле өрөттиге даалгени хузу болган өрөттиге кичиги-билдини шындыгына бедиш орза-лаа, кижиги-билдине ажылаа, ага-иселер-билдине ажылаа.

ДЕПУТ ЭРГЕЛ

Социал-культура болган ажал-агыиын бүтүдө адмдарыга курунени эрге-чагыра органиарини садлары кайчар-даа аякок уду. Ажылчы чонлар депутаттарын чер-чер Солеттери чонну амидарынын аптиндев тургустуну турар со-мургад негеддерин хандар ар айтыгарга-биле бир-дугарында холбааин бол-гаш чогуур кемчагери а-турарлар. Ол дзоре чер-тер Солеттери болган

Ол хошуу дээрге төөгүд
бир дугарында-ла чонуну

эки дөң төздөөлөрүнүн эрте-
хүлдөөлөрүн чыгыс а-
ныктыр доктянтан. Од ыш-
кан ол хоюду баугар деп
таг кыялдың амыр-чорудуга
анын методун, хевирлерин
оон эрте-ахыратын канчаа
дамгадарын тодотрай айт-
кан. Устунде аныккан хою-
дуду депутаттарын эргедер
инч тодотрай аймаккан
СЭКП-кн XXV съездинин
шынчтыгын амыдыралг
бейтандырынга улуг дузая
надып турар.

Депутаттарның эрте-хү
диздәлелеринин дутайин
Хоойлу чүтә позитивти
ужур-дузаның эвес, а харын
дәә юридика талазы-биз
уаут уужур-уткалыг докумен
болур. Ол хоойлу депутаттар
нын ажил-чорутталынын

Уругтарын эрге-хоёойу
жазидыгезичине ууту сагал-
салар анаар.

Эркек өрөдөтө чылы
эгелен сески класска «С»
куруенин болгаш эрге-хоёойу
лунун үтөкүшениер» деп
эртемия өрөдүн эгелен
гай. Уругтарын көрүм-чүтүм
кижиизилгезинге бо чүтүм
эргем. Инчалаш-даа бо эр-
теми башкылаашкыны өрө-
никчилерге дааштиг кижик-
тигизди болуруу таа-
гай.

РНЫҢ ХҮНД

агтай, албан-органizations ч
Даршад, туургуучуларын
мурунуга туургузар ардчил
ол төсөлдөсөрийн алтан ки
дөр яман-ла күссөсүдү хуа
гелаттар. Вир эвес депу
түүн төсөлдөсөрийн кайды-
ууруугуу кийнке, өскө-
нүкү күссөсүне болза, төр-
Советтери болаш оой ор-
нары буруууу кийнке
мааририн органиларже, ук
лалын хөмчөт алыр някы
алы харын-даа акылчылда

Хөдөлмөтүн 32-ги чүү, баугаар дөмүтат кичини, манастраняныын индидиати, зыл баугаар ажалдан үлдү, ри, аш кууу ажал төлөт, лэг ажалде турум үрөөд, дашилчидри хамаарышкан, аветтериян кийке аш с, аүүс,коммунянын төшөөр, тошка көрүлүмөн турар. Ы, дит түрөөнө илин-чангис, и, дит таарылгалар респубика

Депутаттарың эргелдөөгөргөңүң дутайын Хоойду, депутат кижиниң Маарышпас хостуг эргелер башы шыгыгызды-биле камлап турар. Чикээлдэрге, депутат кижини кээмге харыныс галышта кирер апарган бол- хамарарышпай Советтин, сессиялар аразында кууско- ларнын (президентумларны чикээлээрди токка алаа хер олар башы ону хорутула- турар) олоо.

Хуучин суддаа хоёр административтай хамчсаархад депутат Советийн төлөөлөгчид ч ба база кириер эрхт чок.

Хоойлууда мындыг байд кордулген турбуже, республиканы чамдык районнары ба партияны

бе-
енин
хоо-
ура-
стан
огаа-
эр-
инге
руму
рал-
скай
Ала-
нын
жээ
алыг

I

алар
энтг
рны

Со-
Он-
хү-
лап,
агм
нууц
цал
-даа
рел
ээн.

1. **Содержание**
 2. **Введение**
 3. **Глава I**
 4. **Глава II**
 5. **Глава III**
 6. **Глава IV**
 7. **Глава V**
 8. **Глава VI**
 9. **Глава VII**
 10. **Глава VIII**
 11. **Глава IX**
 12. **Глава X**
 13. **Глава XI**
 14. **Глава XII**
 15. **Глава XIII**
 16. **Глава XIV**
 17. **Глава XV**
 18. **Глава XVI**
 19. **Глава XVII**
 20. **Глава XVIII**
 21. **Глава XIX**
 22. **Глава XX**
 23. **Глава XXI**
 24. **Глава XXII**
 25. **Глава XXIII**
 26. **Глава XXIV**
 27. **Глава XXV**
 28. **Глава XXVI**
 29. **Глава XXVII**
 30. **Глава XXVIII**
 31. **Глава XXIX**
 32. **Глава XXX**
 33. **Глава XXXI**
 34. **Глава XXXII**
 35. **Глава XXXIII**
 36. **Глава XXXIV**
 37. **Глава XXXV**
 38. **Глава XXXVI**
 39. **Глава XXXVII**
 40. **Глава XXXVIII**
 41. **Глава XXXIX**
 42. **Глава XL**
 43. **Глава XLI**
 44. **Глава XLII**
 45. **Глава XLIII**
 46. **Глава XLIV**
 47. **Глава XLV**
 48. **Глава XLVI**
 49. **Глава XLVII**
 50. **Глава XLVIII**
 51. **Глава XLIX**
 52. **Глава L**
 53. **Глава LI**
 54. **Глава LII**
 55. **Глава LIII**
 56. **Глава LIV**
 57. **Глава LV**
 58. **Глава LVI**
 59. **Глава LVII**
 60. **Глава LVIII**
 61. **Глава LIX**
 62. **Глава LX**
 63. **Глава LXI**
 64. **Глава LXII**
 65. **Глава LXIII**
 66. **Глава LXIV**
 67. **Глава LXV**
 68. **Глава LXVI**
 69. **Глава LXVII**
 70. **Глава LXVIII**
 71. **Глава LXIX**
 72. **Глава LXX**
 73. **Глава LXXI**
 74. **Глава LXXII**
 75. **Глава LXXIII**
 76. **Глава LXXIV**
 77. **Глава LXXV**
 78. **Глава LXXVI**
 79. **Глава LXXVII**
 80. **Глава LXXVIII**
 81. **Глава LXXIX**
 82. **Глава LXXX**
 83. **Глава LXXXI**
 84. **Глава LXXXII**
 85. **Глава LXXXIII**
 86. **Глава LXXXIV**
 87. **Глава LXXXV**
 88. **Глава LXXXVI**
 89. **Глава LXXXVII**
 90. **Глава LXXXVIII**
 91. **Глава LXXXIX**
 92. **Глава LXXXX**
 93. **Глава LXXXXI**
 94. **Глава LXXXXII**
 95. **Глава LXXXXIII**
 96. **Глава LXXXXIV**
 97. **Глава LXXXXV**
 98. **Глава LXXXXVI**
 99. **Глава LXXXXVII**
 100. **Глава LXXXXVIII**
 101. **Глава LXXXXIX**
 102. **Глава LXXXXX**
 103. **Глава LXXXXXI**
 104. **Глава LXXXXXII**
 105. **Глава LXXXXXIII**
 106. **Глава LXXXXXIV**
 107. **Глава LXXXXXV**
 108. **Глава LXXXXXVI**
 109. **Глава LXXXXXVII**
 110. **Глава LXXXXXVIII**
 111. **Глава LXXXXXIX**
 112. **Глава LXXXXXX**
 113. **Глава LXXXXXXI**
 114. **Глава LXXXXXXII**
 115. **Глава LXXXXXXIII**
 116. **Глава LXXXXXXIV**
 117. **Глава LXXXXXXV**
 118. **Глава LXXXXXXVI**
 119. **Глава LXXXXXXVII**
 120. **Глава LXXXXXXVIII**
 121. **Глава LXXXXXXIX**
 122. **Глава LXXXXXXX**
 123. **Глава LXXXXXXXI**
 124. **Глава LXXXXXXXII**
 125. **Глава LXXXXXXXIII**
 126. **Глава LXXXXXXXIV**
 127. **Глава LXXXXXXXV**
 128. **Глава LXXXXXXXVI**
 129. **Глава LXXXXXXXVII**
 130. **Глава LXXXXXXXVIII**
 131. **Глава LXXXXXXXIX**
 132. **Глава LXXXXXXXI**
 133. **Глава LXXXXXXXII**
 134. **Глава LXXXXXXXIII**
 135. **Глава LXXXXXXXIV**
 136. **Глава LXXXXXXXV**
 137. **Глава LXXXXXXXVI**
 138. **Глава LXXXXXXXVII**
 139. **Глава LXXXXXXXVIII**
 140. **Глава LXXXXXXXIX**
 141. **Глава LXXXXXXXI**
 142. **Глава LXXXXXXXII**
 143. **Глава LXXXXXXXIII**
 144. **Глава LXXXXXXXIV**
 145. **Глава LXXXXXXXV**
 146. **Глава LXXXXXXXVI**
 147. **Глава LXXXXXXXVII**
 148. **Глава LXXXXXXXVIII**
 149. **Глава LXXXXXXXIX**
 150. **Глава LXXXXXXXI**
 151. **Глава LXXXXXXXII**
 152. **Глава LXXXXXXXIII**
 153. **Глава LXXXXXXXIV**
 154. **Глава LXXXXXXXV**
 155. **Глава LXXXXXXXVI**
 156. **Глава LXXXXXXXVII**
 157. **Глава LXXXXXXXVIII**
 158. **Глава LXXXXXXXIX**
 159. **Глава LXXXXXXXI**
 160. **Глава LXXXXXXXII**
 161. **Глава LXXXXXXXIII**
 162. **Глава LXXXXXXXIV**
 163. **Глава LXXXXXXXV**
 164. **Глава LXXXXXXXVI**
 165. **Глава LXXXXXXXVII**
 166. **Глава LXXXXXXXVIII**
 167. **Глава LXXXXXXXIX**
 168. **Глава LXXXXXXXI**
 169. **Глава LXXXXXXXII**
 170. **Глава LXXXXXXXIII**
 171. **Глава LXXXXXXXIV**
 172. **Глава LXXXXXXXV**
 173. **Глава LXXXXXXXVI**
 174. **Глава LXXXXXXXVII**
 175. **Глава LXXXXXXXVIII**
 176. **Глава LXXXXXXXIX**
 177. **Глава LXXXXXXXI**
 178. **Глава LXXXXXXXII**
 179. **Глава LXXXXXXXIII**
 180. **Глава LXXXXXXXIV**
 181. **Глава LXXXXXXXV**
 182. **Глава LXXXXXXXVI**
 183. **Глава LXXXXXXXVII**
 184. **Глава LXXXXXXXVIII**
 185. **Глава LXXXXXXXIX**
 186. **Глава LXXXXXXXI**
 187. **Глава LXXXXXXXII**
 188. **Глава LXXXXXXXIII**
 189. **Глава LXXXXXXXIV**
 190. **Глава LXXXXXXXV**
 191. **Глава LXXXXXXXVI**
 192. **Глава LXXXXXXXVII**
 193. **Глава LXXXXXXXVIII**
 194. **Глава LXXXXXXXIX**
 195. **Глава LXXXXXXXI**
 196. **Глава LXXXXXXXII**
 197. **Глава LXXXXXXXIII**
 198. **Глава LXXXXXXXIV**
 199. **Глава LXXXXXXXV**
 200. **Глава LXXXXXXXVI**
 201. **Глава LXXXXXXXVII**
 202. **Глава LXXXXXXXVIII**
 203. **Глава LXXXXXXXIX**
 204. **Глава LXXXXXXXI**
 205. **Глава LXXXXXXXII**
 206. **Глава LXXXXXXXIII**
 207. **Глава LXXXXXXXIV**
 208. **Глава LXXXXXXXV**
 209. **Глава LXXXXXXXVI**
 210. **Глава LXXXXXXXVII**

ду-
де-
ал-
ыр.
тми
оон
ат-
аан
ани
хы-
ра-
нун
рыг
га-
ра-

Сод-
ар-

ШЫН

КЫСТЫҢ КҮЗЕЛИ

Большезиен ферманын аялчылары, ылаңгыя оңк чыгыс классы үш өңүрү Нада Артемованын изирин четкипейн маан турганар. Барнаулга болуп турган өөреникчилерин бугурулге бригадаларынын Бугу-Россия слёндундан анык малчылар конкүрузунга Нада бирги черин элзэн деп медал Кострома облазынын «Эртенги хаа» колхозунга дыйналы берген. Боду чедип келген. «РСФСР-ниң чемпиону» деп алдын бимикитис кып-кызыл көмөз пасту ол экилген. Ол эм ферманын кызыл-булукунда мадагалаттыган.

Шноланы Нада алдын медаль-биле доозарга, «Тимирязевна-же», азы Москваын ирүрне университетинде кирерин аңза сумелзэннэр. А ол бөгүн оңк халдарынын эң чериктиг бооп турар» черинче-колхозче билдиринишин бимжэн. Бот-өөредилге-биле-да өөрениктер уламчылап болурун ол билер.

Меево суурун школарынын доозучуларынын фермага аялдай бээр чанчыл апарган. Олар тоску класска өөреник тургаш-ла инекти машина-биле сазырыңк мастери шыныа-га-документизин алырлар. Чайгы үеде шөлзөпел чоруткан сазчылары өөреникчи сазчылар солуруу-школада шуут чанчыл апарган. Ол школары доозучулары чус хире кири районун аңгы-аңгы фермаларында аялдай турар. Амгы үеде Нада Артемова, Ника Токарева, Гаяя болгаш Светлана Смирновалар тус-тузунда аңгы инектер хүлзенин алган сазп турар.

Фермага анык сазчылар чедип изэрге, хоочун дагдынык-чыларынын чымшытыг ажылы улам өрмөшкөн. Ынчалза-даа саздангы шылгалдазын урулгар тергикин эки эрттирген болгаш, үргүчүл таа дилээр хире улуг бергедзшикнирге тава-рышпааннар.

Алтайдан Нада элп келгеш, элзэн хей фермаларга барып чоразанын, ында арыг-шөверин беким дөңдөлдө тургустунган-нын, сазчылар шууту-ла ак-ан халаттар кеткен турарынын дугайын чугаалаш, бир эвес боттарыны-ла күзээр болувеус-са, бис база маңда ындыг көрүм-чүрүмүн, арыг-шөверин тур-гууап ол болуп бис деп чын-на сеткилим илереткен.

— Бис ычмар шөпөк көрзөлинерем—деп, Смирнова уг-башчылар саналзаны.

Оңк даартында-ла кыстар, чангыс кижи деп, хөдөлип, инектерин арыгал чуп, тус-тус турар черлерин кылайтыр ашпап, чүгүлүп алгаш, үргүчү арыг-сылг тургустурын шит-кирлзэнер. А өске сазчылар аныктардан үгөт ап, арыг-шөверин сагып эгелзэн.

— Ах, кыстар, кайгамчык-тыр, оо! Силер биске эвес, а бис силерге дөңдөжирин орадамыр-дыр бис—деп, ферманын хоочуннары баштаканып турган.

— Четтирим— дээш, зоотехник Тоня Красовская хо-чун сазчылары социалистг чарыкка кыйгырарын кыс-тарга сумелзэн.

— Амырбас, чалшээржир бис!— деп, кыстар харыылаан. — Бис база!— деп, хоочуннар ол дөраан-на чөпшээрш-кен.

В. ПАШИН,
СЭТА-нын көрр.

ДАГЕСТАННЫҢ ӨҢНӨРИ

Амгы үеиниң машиналары угаангыр, малчылар дүрөң-дө болза, уран чүтүл тогаал-дарын тургузарына кижизин халдарына олар четпес. Уран-шөвер халдарга дөңдөжир дег-эн эң черексел беден тымыл-бас. Тамак Гасанова чангыс-ла шак дүрүзүндө мун хире дүйүт-дөңдөжирин арып кааптар, а ай дүрүзүндө ол бир каларат метр кылыларын бугурунтар. А ол дөргө Дагестанда СЭКП-нин XXIII съез-дин аттыг Дербентиниң хевис аргыыр фабрикасынын сура-жаан, кайгамчык каас-чараш хевистер-дир.

Дагестанын хевистер — хоа-биле аргыыр ховар кылы-лар. Ол ышмак Дербентиниң хевис аргыыр фабрикасы — республикада эң улуг бугуру-гелериниң бирөөн бооп турар.

Бистин чурукчуларыныс хевистер — кылырын чаз майык-дүрүлелдерин белет-кен кылыганнар. Ам олар дө-рөн хире дүрүлелдерин чуруп белеткен алганнар—деп, фаб-риканын директору Н. Д. Лес-нова улуг чоргалар-биле чу-гааллап турар.

Хевистер боттарынын ажылынын чажыдын салгал-дан салгалче дамчыдып берип турар. Бо чылын олар база чаа-чаа аргаларын шингээдиң алган.

Хевистерин чуруктарында дриг амытанарын ову-хев-истерин. Дагестанын да-ларын чүтү-базын өшө-рин силбил көргүскөн. Оңк авторлары боттарынын байлак

арга-дуржулганын ачымында ол уран чурук сийбилелге бе-дик мергежидиниң көргүзүп турар.

— Бо көрүңер даан, кайы хире нарын угузда-дыр. Бо кылдыг күрүңениң Шынар дөмдөн тымыска болгай—деп, Н. Д. Леснова улуг хевис-тин чангыга доктаап туруп-кан, келген аалчыларга тай-кыбырай бергилээр.

Чергелитир дөңгөп каан хевистер, чечек шыпкан дө-гөм шыназ ышмак, ынаар-ла талыты шөйлүп чөүрү бар-гылаан. Хевис бүртүзү кандыг угулаалык болуп, оңк айы-биле чаңчыл болуп атты чөп тысыр. Ол боттер «Ахы», «Талапач», «Сафар» дөң чижектиг эрте-бүртүгү тоолчуруг чугаалар ышмак динчылар.

Дербентиниң хевистер чү-де бистин чүртта эвес, өске-лаа чүрттарда сурагжый бер-ген. Бугу-делегей дөңдөжир-лине ол хевистерни чөкө-даа улаа кириштирген. Фабрика-нын өске-даа аргып кылган кылылар кайда-даа билдин-гир атарган.

...Фабрикадан үнүп чөүрү баргаш, оон даштында, херим иштине, өн-базын хей че-чектерин чайгаар-ла сактып кээр сен. А ол чөкөтөр даг чүртүгү уран-шөвер хөдөжөн кижилерин арып кылган улуг-улуг, каас-чараш хевис-терин сагындырып көр.

В. РАТЕНКОВ,
СЭТА-нын көррөспондентиз.
Дербен, Дагестан АССР.

Ш кола, адаие, хөй-ниити

Кижизидилге айтырыглары — номчукчуларнын кичээнгейинде

«Шы» солунуң редакция-зыга урулгар кижизидилге-аште, школа биле ада-иениң харылааларына хамарыш-кан чагаалар кээп турар.

РСФСР-ниң школарынын аалдары башкы А. Мас-кырың «Силерниң хууда үлө-герлер» деп чүтүңгө ха-маарыштыр өрткөн өөредилге чымын ийги чартында хей чагаалар редакцияга кел-ген. Оларныч чамдымыз со-лунуң арышларына парала-тынталаан. А чамдык чага-ларда школа биле ада-иелер-ниң харылаалы, урулгары беким коммунистг моральдык педогодөлөргө дүңгүртүп ки-жизидиле турар ада-иелерниң үлөгерин өскөсөргө көргүзүп, урулгарынын көзү чөп дөңгө салып салбас, толоп чөк ада-иелерин база шүтүчүлөөн.

Чайгы үеде редакцияга урулгар кижизидилгенин, школа биле ада-иере, хөй-ни-тиг оргнаизацияларын чөп таалам-биле ачылдынын кал-чаар тургустунганын ха-маарышкан чагаалар база кел-гиздэн. Ол чагааларын а-торалар — башкылар, ажил-чылар, колхозчулар, пар-таа, совет, хөй-ниити ажил-дамылары, ада-иелер өө-редилге-кижизидилге ажилы-ныч тургустууныч кижизин бижизилгелер, ол ажилда чам-дык шипитиреттиней тур-рар айтырыгларын дүвүрө-заш-биле көдүрүп, чамдык ада-иелерниң урулгарынын кижизидилгенине сагып салбас чөүрүгү буруудалып, бистин совет амыдырамыска, ни-тигелде оңк хоралык бооп ту-рарын айткылаан.

Чижек кылдыр Овур райо-нуң Торгалыг ортумак школа-зынч директору Д. Сивило-тун чагааларын чамдык чүтүлдерин кырып болуп. Ол чагаалда школа ада-иере ком-птериниң ажилы өрткөн өө-редилге чымында эки тургуска-лык ада-иере комптериниң, тус-гус кылыларын ада-иелериниң биле болгаш ада-иелериниң ни-ти чуралдарын план бугуар чогуур үеинде эрттирип, аныа урулгарын өөредилге-аште болгаш сагыта-чуру-мунга холбашкан айтыры-лааны дөңдөмал чугаалалык, хүлзөп алган шипитирелниң күүсүлгелер дөң ажилдан келгенин бижон. Угөгерин ада-иелер дугайында ыла-мыкта дөң: «Ада-иелер Ки-

зыл-оол Донган, Милчей-оол Түлүч, Дап-оол Кыргыс, Ал-дын-Херей Монгуш, Дөүс-оол Донган олар боттарынын урулгарынын өөредилгелер бо-лгаш кижизидилгелер дөң до-ктаамал сагып салып, башкы-ларга боттут дузаны чедирип келгенер. Советтүң мурнак-чы малчыны Милчей-оол Тү-лүчтүн школада үш урулгары бар. Оларныч шүтүзүңү өө-редилгелер тергикин эки, чу-рум-сагыталаан үгөгерин. Малчынын ажилы чай чо-да болза, ол школага үр-гүчү кээп, башкылар-биле сумелешип турарын бо-ла көрүп болуп. Ол ышмак ком-мунист Кызыл-оол Донган-ныч дөң урулгары база-ла эки өө-рениш, школада хөй-ниити ажилдарынын идеолейкиери болуп турар. Оңк школа-ны доозуң ийи урулгары-нын бирээс дөң өөредилге черинде, өскөн Совет Ари-п-ныч хүлзөлгелерде. Ола ча-гаалда: Д. Давай-оол, К. Дөүс-тү, Д. Кара-оол, Т. Бадыра, Д. Дөүс-оол ышмак ада-иелер-ниң урулгарынын өөредил-гелерин кичээңгө салбайн турарын, Д. Сивило, К. Кай-ды оларныч урулгарынын өөредилгелерин ара кыдыр-ганын, коммунист ада-иелер М. Аржа-оол, М. Чамбал-оол база М. Аржаанын үстүкү-класстарда оодарынын са-гыта-чурумун багыт бооп турарын шүтүчүлөөн.

«Урулдарын школарын интернационал өөредилге эге-зинде экиеп кааш, оңк оонда оларынч калдык өөренип, чурттан турарын соңуураас малчы ала-дөңөр бисте бар. Калкан суурга олар чөдип көргө: «Интерната, школага чөтө келбес силер»— деп ай-тырарга, «Чай чок тур ийи» — дигар. А шындадыг ада-иелерниң чамдымын суур-га 5—6 хонукта арагалаш ту-рар боор-дур»— деп, Нарын ортумак школарынын Зөрки-ны Ч. Мартыг редакцияга ча-гаалда бижон. Шынал-ла урулгарын өөредилге, кижизидилгенин ада-иениң тала-зынч коннак кичээңгелге алганнан, школаынч, баш-кыларынч бо айтырыгын шыныгым тургустуунычдан школачыларынч багыт өө-рени, школаын ара каар, ко-рум-чурум үрээр чөүрү тып-тыр турар.

Амгы шипитилдин хам-а-

зымы түтө бодуңуң мергеж-илеңг талзы-биле билдир-ден аңгыда, бүтү талаалыг сайтыраалдыг, бөдик култу-ролыг, тараш аажы-чарын, бистин амыдыралымыстың, артемивистин шынык хө-жүдөлү-биле дөңгө базып шыдаар билитиг болуп журу-луг. Ниити биле, медреса хөжүдөлдөн чыдып калган кижилер аргыныч артыш-кыныридан адырыбас, ниитилел хөжүдөлгелер док-тар кадым чөүрүлөр.

Бай-Тайганың Шуйдаа А. Салчактын, Чадаанадан Ш. Дүвөңдөйниң, Кызылдан Х. Мадыр-оолдун болгаш өске-лаа эштерин чагааларында школаын ара калган анык-тарын билит-медреселеринч кымызынын, төлөп чөк аажы-чарынын фактыларын ном-чуп, ол бүтүңү чылдаганын школада, өг-бүдөде кижизидилгениң сула тургустунган-нында, урулгар кижизидилге-лине хөй-ниитиниң коннак кичээңгелге салгында деп чу-гааллап болуп.

СЭКП Тыва обкомунуң II пленумунуң республикага ксм-херек үүгөдир чорукту бодурамынын болгаш хөй-ниитиниң корум-чурумун бижизилгелер талзы-биле шипитирелерин амыдыралга боттан-дырар ажил чөүм-на шко-лардан, өг-бүдөде урулгар кижизидилгелерин эгелзери билдирер. Шкоалалар коллектив-тиери чар өөредилге чылда-ла ада-иере, хөй-ниити-биле харылаалын үдөсүн-биле чазартып, кижизидилге ай-тырыгларын хөй-ниитиниң кичээңгелге тогүтө көдүрүп, эрткел артышкыныры-биле шыныгым дөңдөжир болза, ниити корум-чурум улам эки-жир дөңдөжир билдирер. Шы-чангыш шкоалар коллектив-тиери өөредилге-кижизидилге планарында ада-иере, хөй-ни-ти-биле харылаалын улам ха-мыладырыңк хемчеглерин тола ажилдап кылар а суур-ларга, тус-тус коллективтер-ге СЭКП обкомунуң II пле-нумунуң шипитирелерин амы-дыралга боттадырар талазы-биле комплекстг планарына-га школага болгаш өг-бүдөде урулгар кижизидилгелериниң ду-залаарынын чөүрүгү хемчег-лерин айтты, кичээңгелден дү-жүрбей боттадырары чүтү-ла.

ШУРА ЭМЧИ

Үш чыл бурумгаар Иркут-скинч медицина институтун дооскан анык кыс Шура Бор-бай-оол төрзөн Тывазына че-дип келген. Чалыс мыстың кыптыккан сеткилинч ын-дынныг ырызын дыңзанып ки-ни ажил-ишчи баштайгы базымын каа-даа эгелзери дамай дээн сеткилин дөраан эскерип изэр. Мергежиң айы-биле ажилдаар чер-ле болза, амырбас. Улуг хоорай-даа, би-чи суур-даа...

Республиканың Надык на-галал министрствозу Шураны Улуг-Хеминч Чаа-Хөлчө чорут-кан. Тес-Хемде ада-иери база-ла эчилер. Чооду, Долгар Борбай-оолар-биле Шура чүг-лө байырлажып четкинен. Анык кыс Улуг-Хем кайы сен дөңс көнүгү далаш хапкан.

— «Кижини талы-даа чо-руур» деп үлөгер-домак бар болгай, барган черинге эки анылда, арат чоңуңа шыдаар шаш-биле барзан бол—деп, ада-иери чыгып чыдып калган.

Чаа-Хөлдүн үчүстөк эмне-лери. Оңк коллективин база хөй кижизидилге. Стоматология фа-култетин дооскан дин эчмизин анык кысты коллектив кижизидилгелерин улуг өөрүшү-биле хүлзөп алган. Шура амыды-ралдын эге базымынче шы-мын кирипкен.

Дин эчмизи кижи чүгүлө ди-ни аарып кижилер-биле ажил-даас, эмнегенин ниити амы-лынга база кирижир. Чамдык үелерде шак хамзан чок, хү-нер эрткени безин билдирт-пейн баар. Дүне аарып улус-туң чанынча дээди эртемниг эчилер элчмекти дөңдөжир-лаар, ырач-узан чалаалгалары-баа бээр. Оңк аңгыда суур-нун санитарыг байламын хы-наар, өөреникчилеринч ка-дын, арыг-шөверин хайга-рээр дээш черле чүү чок дээр.

Шура ол бүгү ажилдарга четкинип, бодунун хүлзөлгелерин эки сеткилдиг күүсөдип, кол-лективтин хүндүткелин уза-вазанда-ла чалаал алган. Оңк ажил-ишче кызыман көргөш, Чаа-Хөлдүн эмнегел коллектив-ни А. Борбай-оолду мектеп коллегиянуң, Кызыл Крест ниитилел оргнаизациянын даргазына соңган.

Александр Чоодуева ажи-лынга эрте кирип. Аарып кижилерин надынынч байдалын көрүп, чаа-чаа эмирини бижип, температуралын хынап, ре-жимини тургузар. Хоочураан аарып кижилерге эм бижир-де, ол энэ кичээңгелгил. Оңк аарынынч төвүзүн катап-на-тап көр, үндөсүн дилээр, дүрген эмиртериниң аргала-рын хөргөлээр.

Нежө база ындыг. А Бор-бай-оолдун соңгазынын чыры-орайга чедир өшлөс. Ол бир-ле ному, журналды, солун чүүлдү номчаан олурар. Мур-накчы ажилдыг эчилериниң арга-дуржулганын өөрөнгөн, эртемде чаа-чаа чедиишкни-нерни соңуураган, билдиргелер улам хандыр чүткээн олурар.

— Ахылар кызыман, шуудургу анык ком-сомоучус Шура Борбай-оолга чоргаларынч бис. Сеткили би-че, улуска эвилең-ээден, ал-дын холуг кижини чүве— деп, Шаган-Арыг эмнегелериниң кол эчмизи Карим Тасович Нуулар сеткил ханышын-биле чугаалады.

Д. ЧЫДЫМ.

ЭСТОН ССР. Делегейниң «Ноорус» деп аныктар лагерин-ге Студентилерниң VII чайгы делегей курстарына Европ-аның, Азиянын, Африканын, Латин Американың чурттарын-дан 350 хире анык оолдар, кыстар чыгып келген. Язы-бур аныктар болгаш студентилер оргнаизацияларын, оңк иштинде Демократтыг аныктарынч бугу-делегей федерация-зынын, Студентилерниң делегей экилелинч талзэлкчилери четкилеп келген. Совет делегациянын сосгавында—бүгү эки-лелдешкен республикаларынч талзэлкчилери.

Курстарынч кол темазы «Студентилер тайбыг болгаш кааы ажилдажыла дээш, улустарынч хосталгазы болгаш хам-а-рышпас чөүрү дээш» деп тема.

ЧУРУНТА: студентилерниң VII чайгы делегей курстары-нын президиумунда.

В. ГОРБУНОВТУҢ фотозу.

ХОККЕЙ ЖИЛЕР ШВЕЦИЯЖЕ УЖУПКАН

Шайбалыг хоккейге Совет Эвилелениң шылдык коман-дазынын жеккүлери «Гре-Крун» команда-биле ажи-лалар ужурулганын хууруң эрттер дээш августуң 17-де Стокгольмге ужушкан. Ол улуг маргалдага ССР-ниң шылдык командазын дү-жүлгалыг тренерлер В. Тихо-нов, Б. Майоров болгаш Р. Черепков олар белеткешер. Командамынч составында да-раазында хоккейчилер кир-ген. Вратарлар: Третьяк (СССР), Зинтер («Спартак»). Камгалакчылар: Васильев биле Белялетдинов (ийлээ

«Динамо» Москва), Гусев, Лутченко (СССР), Кузиков («Спартак»), Федоров («Тор-педо» Горький), Бабинов («Крылья Советов»), Кри-кунов («Динамо» Рига), Хаада-кчылар: Шалимов («Спартак»), Мальцев биле Голыков («Ди-намо», Москва), Александров, Якулов, Анисин үлөзөт («СССР»), Лобзев, Репин, Ка-пустин үлөзөт («Крылья Со-ветов»), Валерис («Динамо», Рига), Белоусов («Трактор», Челябинск), Кошеч биле Савилов («Торпедо», Горь-кий) (СЭТА).

„Спартак“ ийги черде

БОНН. Германиянын Феле-ратияг Республиканынч хоккейге болуп эрткен деле-гей маргалдажыта Москва-нын «Спартак» командазы ийги черин элзэн. Түндөк

оюнга спартакчылар Чехосла-виянын чемпиону Сопп (Кладно) командазыга 3:4 сымга уттурган. (СЭТА).

Мелебүгенне

АВГУСТ 18-ТЕ

МОСКВАДАН
8.10—«Ажыдымышкын». Уран-чечен өңүтү фильм.
9.35—РСФСР-ниң улустуң ар-тын Т. Олейничко кылар. Өңүт.
10.00—«Мадыр пионерлер». 10.30—Саломея Нерастич шү-дүтеринге совет ком-позиторларынч ыр-лар. Вильнюстан дам-чыдыла.
11.00—Медээлер.
11.25—«Орленок» телестудия-нын концерт зады. Өң-нүг.
12.10—12.20—Часпар.
12.20—Урулгарга фильм.
«Ливон ортулукту оол-дары». Уран-чечен өң-нүг фильм.
13.35—«Ажыдымышкын». Уран-чечен өңүтү фильм.
14.05—«Ажыдымышкын». Уран-чечен өңүтү фильм.
15.30—«Ажыдымышкын» соци-алистг ову-хевир болгаш чоңуң чаагай чө-руу». Өңүт.
16.30—Саломея Нерастич шү-дүтеринге совет ком-позиторларынч ырлар. Вильнюстан өңүтү дам-чыдыла.
17.00—«Уе». Информастыг программа.

КЫЗЫЛДАН
17.30—Документалдыг теле-фильмдер программасы: «Дөңдөжир бижон би-жизин бугулар», «Ажыг сутук ырлары».
18.25—Телемедээлер.
18.35—«Ферма бүртүңгө—чет-кир мал чөп». Дам-чыдыла.
19.05—«Поль Арман—мен-дир мен». Телефильм.
19.25—Телемедээлер.
19.40—«КАИ экраны». Дам-чыдыла.
19.55—Чаралдар.
МОСКВАДАН
20.00—Медээлер.
20.15—«Ажыдымышкын» соци-алистг ову-хевир болгаш чоңуң чаагай чө-руу». Өңүт.
21.15—«Театр дугайында». Өң-нүг дамчыдылганы Н. А. Абалкин эртти-рер.
22.20—«Уе». Информастыг про-грамма.
23.00—«Уе». ССР-ниң фут-бол чемпионы. «Ди-намо» (Киев)—«Днепр» (Днепропетровск) Ки-евтен өңүтү дамчыды-ла. Часпарында «Спорт-авто» тиражи.

Редактор В. С. ШАРАВНИ.

КИНО

АВГУСТ 18-ТЕ

«НАПЫРАЛ»: «Дымажаң ораның дугуруу» 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 шактарда.
«ПИОНЕР»: «Силерин ам канчал адаармы?» 10.10, 12.00, 13.50, 15.40, «АУ-У» 17.30, 19.15, 21.00 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: «Чашчыгашыг кайгамчыкпай» 15.00, 16.30, 18.40, 20.30 шактарда.
«ВОСТОК»: «Цире» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.
ЧАЛЫГ КИНОТЕАТРАГА: «Шипитиреттинмээн айтырды чок» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

Бий-Хеминч КАИ-иниң 1969 чылдык апрель 14-те Юрий Алесеевич Костеновтуң адыга берген № 107828 чодалык шыныагыз китепке ужурунда, ону күш чок деп санаар.

Тираж 16334. ЧАЛЫГ 1745.

СОЛ УН НЕДЕЛЯДА
6 КАТАП УНЕР

Редакциянын АДРЕЗИ:

Кызыл Шетинкип-Кравченко кудумчуу, бажы № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторун 2-24-63, редакторунч ораакчыларын 2-35-24, 2-34-75, пропаганде кылдызын 2-31-75, харысалаалыг секретарынын 2-23-54, партияга амыдырал кылдызын 2-37-13, культуру кылдызын 2-23-54, көзөө ажил-агы кылдызын 2-21-47, үгөтүр кылдызын 2-23-64, чалыс кылдызын 2-41-27, информация база совет тургутуу кылдызын 2-20-60, корректорларын 2-27-41, бухгалтериянын 2-12-43, секретариатын 2-23-35, солун калбей баргала 2-32-75 телефонче долгар.

2-35-24 2-34-75, редакторунч ораакчыларын 2-37-13, культуру кылдызын 2-23-54, көзөө ажил-агы кылдызын 2-21-47, үгөтүр кылдызын 2-23-64, чалыс кылдызын 2-41-27, информация база совет тургутуу кылдызын 2-20-60, корректорларын 2-27-41, бухгалтериянын 2-12-43, секретариатын 2-23-35, солун калбей баргала 2-32-75 телефонче долгар.